

СТАНОВИЩЕ

на дисертационния труд на **Амна Абу Рас**
на тема **„Въздействие на програмите за интервенция спрямо юноши в
риск върху арабски ученици от основното и средно училище на
Израел”**, представен за придобиване на образователна и научна степен
„доктор”, професионално направление „3.2. Психология”, докторска
програма по Педагогическа и възрастова психология

Научни ръководители:

проф. д.пс.н. Румен Стаматов и доц. д-р Ивайло Лазаров

Изготвил становището: проф. дн Красимира ПЕТРОВА - ВТУ „Св.св.
Кирил и Методий”

1.Актуалност и значимост на разработвания научен проблем.

Проблемът, към който се е насочила докторантката, е наистина социално значим, и то не само съотнесен към Израел, а в един много по-широк аспект. Проблемното поведение в юношеска възраст е предмет на изследване в целия свят, но конкретиката, която докторантката задава като цел, е актуална поради много посоки: първо, юношеството и младежката възраст са предизвикателство за всяко едно развитие като въпроси, отговори, дилеми; второ, изборът на тема за такова изследване е продиктуван от личния опит на автора с юноши и младежи в ситуация на риск; трето, оценката на наличните и идеята за бъдещи превантивни програми за тези възрастови периоди са задачи на всяка една страна, на всяка образователна програма; четвърто, усложнената етнополитическа противопоставеност с част от арабското малцинство в Израел задава специфични реалности в тази посока; пето, интересът на автора към успеха или неуспеха на наличните превантивни програми и отговора на въпроса дали тези програми работят, вълнува докторантката и този неин опит за

анализ, бих определила като навременен, социално значим и практически обоснован.

Целта на дисертацията е добре формулирана, параметрите на изследването – с ясно очертани граници, самата реализация на проучването, адекватно организирана и затова получените резултати, обобщения и изводи са значими, както за конкретните юноши и младежи, така за общността, в която се намират, а като цяло – и за обществото. Наличните превантивни програми не отчитат специфичните особености на етноса, религията, културата и начина на живот на арабските ученици, което в някаква степен ги осъжда на частично или напълно на неуспех.

Самата авторка определя теоретичния модел на изследване като комплексен - основан на онтология, епистемология и методология. Конкретно методиката на проучването е комбинация от изследване на случаи /case study/, емпирично количествено изследване с въпросник и качествено изследване с интервю. Реалистично са определени ограниченията от литературно-научно и практическо естество.

Извадката е определена като стратификационна, като обемът ѝ от 500 души не само че е достатъчен, но и далеч надхвърля изискванията за такъв жанр в изследователската работа. Допълнителната извадка от 200 души с определени формални характеристики, внася още по-голяма яснота в методиката.

Съчетаването на качествени с количествени анализи е гаранция за успешна интерпретация на данните. Приложеният инструментариум от интервю и въпросник /анкета/ са адекватни на заложената цел. Използвани са съвременни статистически методи за обработка на количествените данни.

В изследването е включен частично и експеримент, тъй като осем

месечното прилагане на превантивната програма ESEA „Всеки ученик постига отлични резултати“ може да се определи като такъв. Резултатите от нея аргументират полезността ѝ.

Втората част представлява статистическата обработка на данните, а данни графичното и табличното им представяне способства за по-доброто разбиране на текста. В тази част се дава отговор и на поставените хипотези

Третата част съдържа заключения, обобщения, изводи и препоръки. В нея се обсъждат различни ефективни интервенции, които могат да помогнат на арабските юноше и младежи в риск да преминат успешно в последващия възрастов период. Коректно са разгледани и потенциалните пречки пред успешното прилагане на определени стратегии в училищата, в които се полагат усилия за повишаване на ангажираността и превенция на отпадането от училище.

Четири основни извода са реалистични, подплатени с доказателства, а приносите, които звучат повече като препоръки за бъдещи изследвания – теоретични и практически, са осмислени и не надхвърлят анализите от теоретичния и изследователския масив.

Дисертацията е в обем от 178 страници и съдържа увод, три логически свързани секции /глави/, списък с литература и приложения. В основният текст има 23 таблици и 4 фигури. Списъкът на използваната литература включва 132 заглавия, релевантни на избраната проблематика, като от тях 111 са на английски език, коректно цитирани в текста.

Авторефератът съответства на текста на дисертацията и в съкратен вид презентира основните моменти от нея. Посочени са три публикации, които имат отношение към интерпретирания проблем.

2. Оценка на научно-приложните резултати и приноси на дисертационния труд.

По процедурата не се забелязват нарушения. Наукометрията съответства на законовите и подзаконовите изисквания на Р.България и ВСУ. От оскъдните данни в автобиографията на докторантката се забелязва устойчивост на интересите, свързани с образователната система.

Приемам формулираните от Амна Рас приноси, като ги коментирам по следния начин:

Теоретични приноси:

1. Систематизирани са и са анализирани наличните програми за въздействие на юноши и младежи в риск в арабските училища, като са направени изводи относно техния ефект в образователната система и за професионалното им ориентиране.

2. Отчетени са културните, етническите и религиозните характеристики на юношите и младежите в риск през призмата на ефективността на програмите за тяхното развитие.

3. Дефинирани са различни подходи в образованието, които биха могли да бъдат адаптирани към специфичните особености на младежите и децата от арабски произход и тези подходи включват отчитат различните им образователни потребности.

Практически приноси:

1. Проведеното емпирично изследване се отличава със системност, комплексност, отличен подбор на инструментариум и представлява добре реализирано и анализирано проучване, което е с висока готовност за приложимост в практиката и което поставя начало на последващи изследвания в тази посока, не само в Израел, а и в други страни със смесени общности.

2. Направеното теоретико-практическо изследване е цялостно, завършено, добре обмислено и презентирано, като аз самата не познавам

подобно, което да е ориентирано към изследване на влиянието на различните програми върху юношите и младежите в риск, което го прави иновативно, научно провокативно. Разработката дава отговори на редица въпроси за развитието на децата и младежите от арабски произход, но по-значимото е, че поставя нови, с което отваря врати за бъдещи подобни разработки.

3. Принос на проведеното проучване е че не стига само до социалните компоненти на интерпретирания проблем, но засяга и анализа на личните пречки, водещи до отпадане от училище и дава отговори за това как може да се реши този проблем.

3. Бележки и въпроси.

По същностни въпроси на теоретичната и емпирична части на изследването нямам забележки. Имам една единствена препоръка и тя е да видя дисертационния труд като книжно тяло, което да бъде полезно на педагози, социални работници, психолози, общественици и политици.

4. Заключение.

В заключение, на основата на гореизложения анализ, предлагам на Научното жури да гласува положително за присъждане на ОНС „Доктор“ на Амна Абу Рас с дисертационен труд на тема „Въздействие на програмите за интервенция спрямо юноши в риск върху арабски ученици от основното и средно училище на Израел” в професионално направление 3.2. Психология /Педагогическа и възрастова психология/, като аз давам своя ПОЛОЖИТЕЛЕН Вот.

08.04.2024 г.

Изготвил становището:

/ проф. дн Кр.Петрова/